

D. G. Shomette, R. D. Haslach, *Raid on America. The Dutch Naval Campaign of 1672-1674* (Studies in Maritime History; Columbia: University of South Carolina Press, 1988, xiii + 386 blz., \$32.95, ISBN 0 87249 565 5).

Sedert de lagere school is menig Nederlander ermee bekend dat New York vroeger Nieuw Amsterdam heeft geheten. Daarmee houdt meestal de kennis op. De Engelsen veroverden in 1665 de nederzetting aan de Hudson en behielden haar bij de vrede van Breda in 1667. Weinig bekend is evenwel dat een klein eskader oorlogsschepen uit Zeeland en Amsterdam in 1673 deze verovering ongedaan heeft gemaakt en New York omdoopte in Nieuw Oranje. Het duurde slechts kort, want in de Republiek bestond maar weinig interesse voor deze matig renderende bezitting (hooguit f40.000,-, per jaar). Bij de vredesonderhandelingen in februari 1674, die de derde Engelse oorlog zouden afsluiten, werd Nieuw Nederland zonder aarzeling opgegeven. Er was ook weinig tijd geweest om de herovering militair te consolideren. Het bericht had de Republiek pas in het late najaar van 1673 bereikt en was voor iedereen een complete verrassing geweest. Het enige oorlogsschip dat uiteindelijk naar de Hudson vertrok, had de vredesbepalingen aan boord en de instructie Nieuw Oranje te ontruimen, hetgeen in november 1674 gebeurde.

Een kortstondige periode van Nederlands machtsvertoon in Noord-Amerika. Het was ook de laatste maal dat het gebeurde. Maar het was in feite een niet gepland machtsvertoon. Twee eskadertjes oorlogsschepen waren onafhankelijk van elkaar uit de Republiek in december 1672 vertrokken: het een uit Amsterdam onder leiding van Jacob Binckes, het ander uit Zeeland onder Cornelis Evertsen (de Duivel). Binckes zou na een konvooireis naar Cadiz op jacht gaan naar Engelse en Franse buit in het Caraïbisch zeegebied. Evertsen had nog ambitieuzer instructies: het verschalken van de Engelse Oostindische retourvloot bij het verversingseiland St. Helena. Indien dit niet lukte moest hij de toestand bij Suriname en Cayenne opnemen en buit zoeken op een tocht van West-Indië naar de visgronden bij Newfoundland. Een herovering van New York stond bij geen van beide commandanten in de instructie vermeld.

Evertsen kwam zelfs niet aan het begin van uitvoering van de plannen bij St. Helena toe. Tot groot misnoegen van zijn Zeeuwse opdrachtgevers, die hun vrijwel lege kas met buitgeld wilden vullen. Al bij de Kaap Verdische eilanden passeerde hem een veel sterker Engels eskader, op weg naar hetzelfde doel en het gemunt hebbend op de retourvloot van de VOC. Wellicht iets te lichtvaardig schakelde Evertsen op het Westindisch alternatief over. Cayenne kon niet veroverd worden, Suriname was nog in Zeeuwse handen en vervolgens op rooftocht bij de Bovenwindse eilanden ontmoette hij de schepen van Binckes. Er werd besloten verder gezamenlijk te opereren; het commando zou van week tot week rouleren. Op het westelijk halfrond was zo een scheepsmacht van betekenis ontstaan, één waarop de tegenstanders niet waren voorbereid. In de Engelse koloniën op de oostkust van Amerika veroorzaakte zij grote paniek.

De onbekendheid in hun eigen land van de activiteiten van Binckes en Evertsen en de drang de gevolgen ervan in de Engelse koloniën te willen uitzoeken, waren voor de twee Amerikanen Shomette (verbonden aan de Library of Congress en auteur van boeken over zeerovers en scheepswrakken in Amerikaanse wateren) en Haslach (tot voor kort werkzaam bij de Nederlandse ambassade in Washington en auteur van *Nishi, no kaze hare*, de Nederlands-Indische Inlichtingendienst tegen Japan) de drijfveren te zamen het boek *Raid on America* te schrijven. En met een goed resultaat. Zij slaagden erin een prettig leesbaar en goed gedocumenteerd boek te maken. Zij werden daarbij wel geholpen door het feit dat de Zeeuwse archivist C. de Waard in 1928 als deel 30 van de Werken van de Linschoten-Vereeniging liet verschijnen: *De Zeeuwsche expeditie naar de West onder Cornelis Evertsen den Jonge 1672-1674*. De Waard

publiceerde naast een uitvoerige inleiding het journaal van Evertsen en zeer vele documenten betrekking hebbend op de voorbereiding en afwikkeling van de expeditie en het bestuur van Nieuw Nederland. Niet alleen de inleiding, maar ook deze gedrukte bronnen hebben Shomette en Haslach uitputtend gebruikt en op de voet gevolgd als basis voor hun verhaal. Daarnaast zochten zij met succes in Engelse en Amerikaanse bronnenpublicaties informatie over de 'andere kant' van het verhaal. Te zamen is aldus een vrij volledig beeld ontstaan, dat voor de Nederlandse lezers veel nieuws bevat over de Engelse acties en reacties in Londen en in de koloniën. Wat de Nederlandse kant betreft biedt *Raid on America* na De Waard vrijwel geen andere zaken. Er is niet gepoogd meer licht te werpen op het eskader Binckes of op de opbrengst van de buit, waarvoor in de archieven van de Rekenkamer in het Rijksarchief te Zeeland materiaal ligt. Evenmin is alle relevante Nederlandse literatuur verwerkt.

Met liefde voor het detail en sfeertekeningen niet schuwend, schetsen Shomette en Haslach de toestand waarin de Engelse koloniën zich bevonden. Interne politieke en religieuze spanningen deden zich volop voelen. Diverse gouverneurs leefden in onmin met hun kolonisten. Van een gemeenschappelijke band tussen de verschillende gebieden van Virginia tot New England toe was geen sprake. Virginia troffen Binckes en Evertsen in juli 1673 totaal onvoorbereid, maar onbekendheid met de navigatie in de kustwateren en riviermondingen belemmerden hun operaties. Maar onder de tabaksvloot konden ze flink huishouden. New York bood in augustus geen enkel verzet en zo viel tegen de bedoeling in Nieuw Nederland in handen van de twee zeeofficieren. Het bestuur droegen zij spoedig op aan de bekwame militair Anthony Colve, die in de navolgende maanden geconfronteerd werd met de wisselvallige of kordate houding van Engelse bestuurders in de aangrenzende gebieden (met name op Long Island) die echter nooit één front maakten. De beide auteurs maken hier goed duidelijk hoe kwetsbaar de positie van Colve en de zijnen was na het vertrek van het eskader.

Eind september 1673 vertrokken Binckes en Evertsen via de Azoren en Cadiz met hun omvangrijke buit naar patria. Enkele van hun schepen hadden nog geducht huis gehouden onder de vijandelijke Terreneufvaarders. Evertsen werd na thuiskomst door de gecommitteerde raden (tevens bestuurders van de admiraliteit) duchtig aan de tand gevoeld over het niet nakomen van zijn instructies. Hij moest spijt betuigen eer hij weer voor een nieuw commando in aanmerking kwam. Binckes werd in Amsterdam vriendelijker ontvangen. Het blijft een intrigerende periode in onze geschiedenis, waarin zelfs een tweegevecht tussen een Zeeuws en een Engels oorlogsschip op de neutrale rede van Cadiz 'om te toonen, dat niet voor den Engelsman bevreest ofte ingeweecten was', niet ontbreekt en waarin overal telkens weer kaperschepen actief blijken te zijn. Shomette en Haslach confronteren ons Nederlanders door hun aardige boek opnieuw met deze episode en bieden hun landgenoten een ongekend stuk geschiedenis.

J. R. Bruijn

P. C. van Royen, *Zeevarenden op de koopvaardijvloot omstreeks 1700* (Dissertatie Vrije Universiteit 1987, Hollandse Historische Reeks VIII; Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1987, 294 blz., f55,-, ISBN 90 6707 159 5).

De ontwikkeling van de werkgelegenheid in de Republiek na 1650 is even exact bekend als de omvang van het zwarte circuit tegenwoordig. Veronderstellingen zijn er genoeg. Het is niet moeilijk om op grond van de nu beschikbare gegevens tot heel uiteenlopende scenario's te